

Familierecht

Afstamming, Gezag en Omgang

Prof. mr. dr. Ian Sumner
9 december 2025, Sdu

1

Structuur

- ✓ Afstamming:
 - ✓ Ontkenning
 - ✓ Vervangende toestemming erkenning
 - ✓ Gerechtelijke vaststelling
- ✓ Gezag:
 - ✓ Toekenning
 - ✓ Geschillen
 - ✓ Beëindigen
- ✓ Omgang
 - ✓ Typen verzoeken
 - ✓ Ontzegging

2

Deel I

Afstammingsrecht

3

Algemeen: grondslagen

Grondslagen

- ✓ Biologisch: bijvoorbeeld het baren of verwekken van een kind
- ✓ Genetisch: het leveren van een eicel
- ✓ Sociaal: het dragen van zorgtaken voor een kind
- ✓ Juridisch: vermelding op de geboorteakte van het kind

- ✓ Juridisch ouderschap is zowel op biologisch als op sociaal ouderschap gebaseerd
- ✓ Een kind kan maximaal 2 juridische ouders hebben

4

Algemeen: Juridisch ouderschap

✓ Moederschap: 5 manieren

1. Bevalling (art. 1:198 lid 1 onder a BW)
2. Huwelijk/GP (art 1:198 lid 1 onder b BW)
3. Erkenning (art. 1:198 lid 1 onder c BW)
4. Gerechtelijke vaststelling (art. 1:198 lid 1 onder d BW)
5. Adoptie (art. 1:198 lid 1 onder e BW)

✓ Vaderschap: 4 manieren

1. Huwelijk/GP (art. 1:199 sub a en sub b BW)
2. Erkenning (art. 1:199 sub c BW)
3. Gerechtelijke vaststelling (art. 1:199 sub d BW)
4. Adoptie (art. 1:199 sub e BW)

Deel I

Geboorte Binnen Huwelijk

Deel I.1

Vaststelling van ouderschap

Vaststelling tijdens huwelijk

Nationale situaties

Moederschap

A. Bevalling (art. 1:198 lid 1 onder a BW)

NB: Draagmoederschap!

B. Huwelijk/GP met de geboortemoeder (art. 1:198 lid 1 onder b), indien:
bij de geboorteaangifte een verklaring wordt overlegd van de Stichting
Donorgegevens dat:

- (1) het kind is verwekt door kunstmatige donorbevruchting in de zin van artikel 1(c)(1) van de Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting, **en**
- (2) daarbij gebruik is gemaakt van zaad van een aan de moeders *onbekende* donor

Vaststelling tijdens huwelijk

Nationale situaties

Vaderschap

Op grond van huwelijk/GP (art. 1:199 a BW):

- Man die ten tijde van de geboorte gehuwd is of een geregistreerd partnerschap heeft met de geboortemoeder is de juridische vader van het kind (tenzij sub b van toepassing is)
- De betreffende man hoeft *niet* de biologische vader te zijn van het kind
- Is hij *niet* de biologische vader, dan kan hij dit juridisch vaderschap *onder voorwaarden* ontkennen

Deel I.2

Ontkenning van ouderschap ontstaan door huwelijk

Ontkenning

Aantasten ouderschap algemeen

- Ouderschap door huwelijk ontstaan kan worden *ontkend* (art. 1:200-1:202b BW)
 - Werkt terug tot aan de geboorte
- Ouderschap ontstaan door erkenning kan worden *vernietigd* (de erkenning kan worden vernietigd) (art 1:205-1:207 BW)
 - Werkt terug tot aan de erkenning

Ontkenning

- ✓ Juridische ouder **is niet de biologische ouder** van het kind
- ✓ **NB:** vrouw die eikel levert is hier ook bio-moeder!
- ✓ *Verzoekers:*
 - juridische vader: extra voorwaarden art 1:200 lid 2, 3 en 4 BW
 - juridische moeder(s): extra voorwaarden art 1:200 lid 2, 3/art. 1:202a lid 2 BW
 - het kind
- ✓ **NB:** de verwekker kan het vaderschap van de huwelijksvader niet ontkennen

Ontkenning

- ✓ **Termijnen ontkenning ouderschap ontstaan door huwelijk**
- ✓ Art. 1:200 lid 5 en 6/ art. 1:202a lid 3 en 4 BW

Moeder(s):	binnen jaar na geboorte kind
Vader:	binnen jaar na ontdekking niet-biologisch
Minderjarig kind:	indien vermoeden niet-biologisch ouderschap tijdens minderjarigheid is ontstaan, nog tot 3 jaar na bereiken meerderjarigheid
Meerderjarige kind:	tot 3 jaar na ontdekking niet-biologische ouderschap

Deel II

Erkenning

Deel II.1

Vaststelling van ouderschap

15

Erkenning

Grondslag:	Art. 1:203 BW
Vorm:	Notariële akte of akte van erkenning door ABS
Moment:	Voor of na de geboorte (ook als kind meerderjarig is)
Gevolgen:	Vanaf moment erkenning ontstaat familierechtelijke betrekking

- ✓ Zowel een man als een vrouw mag een kind erkennen mits:
- er **geen** sprake is van te nauwe verwantschap (art 1:204 lid 1 onder a BW)
 - de erkenner **16** jaar of ouder is (art. 1:204 lid 1 onder b BW)
 - het kind niet al 2 ouders heeft (art. 1:204 onder e BW)

- ✓ NB: **niet** noodzakelijk dat de erkenner de biologische ouder is van het kind

16

Toestemming tot erkenning

- ✓ Indien de erkenner zonder de vereiste toestemming erkent, is de erkenning nietig (1:204 lid 1 onder c en d BW)
- ✓ Wie moet er toestemming geven?
 - de moeder **of** vader van het kind dat jonger is dan 16
 - het kind zelf als het 12 jaar of ouder is
- ✓ Geven deze geen toestemming, dan staat voor een aantal personen de weg van de **vervangende toestemming door de rechter** open (1:204 BW):
 - de verwekker (lid 3)
 - de biologische vader niet verwekker (lid 3)
 - de mannelijke of vrouwelijke instemmende levensgezel (lid 4)

Vervangende toestemming

Twee verschillende maatstaven:

1. Bio-vaders (verwekker en donor met *family life*):

toestemming kan door rechter worden vervangen **tenzij** dit de belangen van de moeder bij een ongestoorde verhouding met het kind schaadt **of** de evenwichtige *sociaalpsychologische en emotionele ontwikkeling* van het kind in het gedrang komt (art. 1:204 lid 3 BW) (zie ook HR 16 februari 2001 LJN: AB00032)

2. Instemmende vrouwelijke of mannelijke levensgezel:

toestemming kan door rechter worden vervangen **indien** dit in het belang van het kind is (art. 1:204 lid 4 BW)

Specifieke problemen

1. Moeder geeft na indiening verzoek door verwekker om vervangende toestemming, toestemming tot erkenning aan een ander (*HR 31 mei 2002, NJ 470*)

De toestemming aan de derde is **voorwaardelijk**, en is al dan niet geldig afhankelijk van de beslissing van de rb op het verzoek van de verwekker

2. Verwekker ziet zich op het moment dat hij vervangende toestemming wil vragen, geconfronteerd met een erkenning door een derde (*HR 12 november 2004, LJN AQ7386*)

Verwekker kan onder **specifieke omstandigheden** vernietiging van deze erkenning door deze derde verzoeken op basis van (**minder**) **strikte maatstaf**

Specifieke problemen

HR 12 november 2004, LJN AQ7386

Hoge Raad onderscheid twee situaties:

- A. verwekker heeft *redelijkerwijs niet of niet tijdig* om vervangende toestemming kunnen vragen
- B. verwekker kon erkennen maar heeft *nagelaten* vervangende toestemming te vragen

Specifieke problemen

HR 12 november 2004, LJN AQ7386

Maatstaf situatie A

- ✓ Vernietiging kan *alleen* indien de moeder, in aanmerking genomen de onevenredigheid tussen de belangen van de verwekker bij de erkenning en de daar tegenoverstaande belangen van de moeder – telkens in verband met de belangen van het kind – *niet in redelijkheid tot het verlenen van toestemming aan de andere man heeft kunnen komen*

Maatstaf situatie B

- ✓ Vernietiging kan *alleen* als de toestemming aan de derde is gegeven *slechts* met het oogmerk de belangen van de verwekker te schaden

Deel II.2

Aantasting van ouderschap

Vernietigbaarheid

- ✓ Grondslag: Art. 1:205-1:206 BW
- ✓ Reden: Erkenner is geen biologische ouder van het kind
- ✓ Verzoeker:
 - Kind: tenzij erkenning tijdens meerderjarigheid heeft plaatsgevonden
 - Erkenner, indien door bedreiging, dwaling, bedrog of tijdens minderjarigheid, door misbruik van omstandigheden, daartoe is bewogen
 - Moeder, indien zij door bedreiging, dwaling, bedrog, of tijdens minderjarigheid, door misbruik van omstandigheden, bewogen is toestemming te geven tot erkenning
- ✓ Termijn: Zie art. 1:205, lid 3 en 4/art. 1:205a lid 1 en 2 BW)

Deel III

Gerechtelijke vaststelling

Gerechtelijke vaststelling

Gerechtelijke vaststelling ouderschap Art. 1:207 BW

Grondslag:

- man is verwekker van kind (DNA-onderzoek)
- instemming van mannelijke of vrouwelijke levensgezel

Verzoeker:

- moeder, tenzij kind 16 jaar is
- het kind (via bijzondere curator)

NB niet de verwekker of de instemmende levensgezel!

Gerechtelijke vaststelling

Wanneer is het niet mogelijk?

Art. 1:207 lid 2 BW

- Het kind heeft al twee ouders
- Er is sprake van een huwelijksbeletsel op grond van art. 1:41 BW
- De vermoedelijke verwekker < 16
 - tenzij hij voor het bereiken van deze leeftijd is overleden

NB: Het ouderschap van de *biologische vader niet verwekker* kan niet worden vastgesteld (ook niet als er *family life* is)

Gerechtelijke vaststelling

Termijnen

Art. 1:207, lid 3 BW

- Verzoek door het kind: geen termijn!
- Verzoek door moeder:
 - ✓ binnen 5 jaar na geboorte kind (na verstrijken termijn evt overname door bijzondere curator)
 - ✓ binnen 5 jaar na identiteit/verblijfplaats verwekker bekend

Terugwerking

Vaststelling werkt terug tot moment geboorte kind (zie ook 1:2 BW)

Deel II

Gezag- en omgangsrecht

Gezag

Verkrijging

- Van rechtswege (1:253b, 1:251, 1:251b, 1:253aa, 1:253sa BW)
- Via aantekening (1:252 BW)
- Via rechterlijke beslissing (1:253t (consensus) en 1:253c (zonder consensus) BW)

Beëindiging

- Gezamenlijk gezag naar eenhoofdig gezag
- Gezamenlijk of eenhoofdig gezag naar voogdij
- Eenhoofdig van een ouder naar andere ouder
- Hoge Raad, 27 maart 2020, ECLI:NL:HR:2020:533 (*klemcriterium*)

Erkenning & gezag

✓ Uitgangspunt: erkenning brengt gezag (1:251b lid 1 BW)

✓ Vier uitzonderingen die uit de wet blijken:

- ✓ Voogd is al benoemd (artikel 1:251b lid 1 sub a BW)
- ✓ Gezag ontbreekt (artikel 1:251b lid 1 sub b BW)
- ✓ Gezag wordt al uitgeoefend door een derde (artikel 1:251b lid 1 sub c BW)
- ✓ Erkenner heeft eerder het gezag gehad (artikel 1:251b lid 1 sub d BW)

✓ Twee uitzonderingen die uit de geboorteakte blijken:

- ✓ Verklaring van partijen (1:251b lid 2 sub a BW)
- ✓ Vervangende toestemming voor erkenning (1:251b lid 2 sub b BW)

Beëindiging

- ✓ Artikel 1:266 – eenhoofdig of gezamenlijk
 - ✓ ECLI:NL:RBROT:2020:3495 (toepassing van art 1:266 lid 1 sub b!)
- ✓ Artikel 1:251a lid 1 – met elkaar gehuwde
 - ✓ ECLI:NL:RBROT:2019:1885 – o/z RvdK
- ✓ Artikel 1:253n lid 1 – niet met elkaar gehuwde
 - ✓ ECLI:NL:GHSHE:2018:5267 – wel voldaan
 - ✓ ECLI:NL:GHDHA:2018:3422 – niet voldaan (niet lopende omgang)
 - ✓ ECLI:NL:RBNNE:2018:5041
 - ✓ ECLI:NL:GHSHE:2019:4011 (probleem in omgang niet gezag)

Omgang

- ✓ Verschillende ingangen voor vaststelling omgang
 - ✓ Artikel 1:253a
 - ✓ Artikel 1:377a
 - ✓ Artikel 1:265g
 - ✓ Artikel 1:263 jo. 1:264
- ✓ EHRM jurisprudentie over ontzegging
 - ✓ EHRM 19 juni 2003, *Nekvedavicus t. Duitsland*, zaaknr. 46165/99
 - ✓ EHRM 17 mei 2011, *Heidemann t. Duitsland*, zaaknr. 9732/10